

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЦЕНТР «ВІТАЛЬНА БЕЗПЕКА»
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «АСОЦІАЦІЯ ЛІКАРІВ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ»
УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАУКОВИХ СТРАТЕГІЙ
ДЕПАРТАМЕНТ ДОСЛІДЖЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
НАУКОВО-ВИДАВНИЧИЙ ЦЕНТР «ПРОГРЕС»

ВІТАЛЬНА БЕЗПЕКА

ОСОБИ, СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

7-9 квітня 2026 року
м. Київ, Україна

*Рекомендовано до публікації
Вченою радою Українського інституту наукових стратегій
(протокол № 128 від 9 квітня 2026 р.).*

Збірник опубліковано за посиланням: <https://naukainfo.com/conference?id=128>

Видавець: ФОП Соловійов Олег Володимирович.
Свідоцтво Державного комітету телебачення і радіомовлення України Серія ДК №8227.

м. Київ, Україна
2026

30. *Грицук Оксана Вікторівна, Дем'янчук Єлизавета Вадимівна* 183
 ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ У СУЧАСНІЙ
 УКРАЇНСЬКІЙ СІМ'І
31. *Грицук Оксана Вікторівна, Равська Вікторія Миколаївна* 192
 ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ
 ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ
32. *Гудович Юлія Михайлівна* 202
 ПСИХІЧНА СТІЙКІСТЬ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ: МЕХАНІЗМИ
 ПОДОЛАННЯ ПТСР ТА АДАПТАЦІЇ ДО МИРНОГО ЖИТТЯ В
 УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО СУСПІЛЬСТВА
33. *Карпіна Олена Сергіївна* 206
 ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО В УМОВАХ
 ВІЙНИ
34. *Ронжес Олена Євгеніївна* 217
 КРЕАТИВНІСТЬ І СМИСЛОТВОРЕННЯ ЯК РЕСУРСИ
 РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВОЄННИХ
 ВИКЛИКІВ
35. *Чернявська Тетяна Павлівна* 225
 НЕЙРОБІОЛОГІЧНІ ПРЕДИКТОРИ ГЕНДЕРНОЇ ВРАЗЛИВОСТІ
 ДО ПТСР
36. *Чернявський Вадим Віталійович, Стрюк Юлія Володимирівна* 231
 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗІ ЗДОРОВ'ЯМ У
 ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ НА ФОНІ
 ВПЛИВУ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ
37. *Шукалова Ольга Сергіївна, Коваль Ольга Василівна* 238
 ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСУ:
 ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ТА РЕСУРСИ ВІДНОВЛЕННЯ

**ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЖИТТЯ, ЗДОРОВ'Я ТА ГІДНОСТІ В
 УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО,
 МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО, ПРАВОЗАХИСНА
 ДІЯЛЬНІСТЬ)**

38. *Богач Анатолій Анатолійович* 244
 ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІТАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
 ТА ОХОРОНИ ПРАЦІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В
 УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ГАРАНТІЇ, ОБМЕЖЕННЯ ТА
 ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ДЕРЖАВИ
39. *Романюк Іван Олексійович* 251
 ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ЖИТТЯ, ЗДОРОВ'Я ТА
 ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ:
 КОНЦЕПЦІЯ ВІТАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У СИСТЕМІ
 КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Чернявський Вадим Віталійович

Стрюк Юлія Володимирівна

асистенти кафедри стоматології факультету післядипломної освіти

«Запорізький державний медико-фармацевтичний університет»,

м. Запоріжжя, Україна

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗІ ЗДОРОВ'ЯМ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ НА ФОНІ ВПЛИВУ
ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ**

Анотація. Війна вносить свої корективи у щоденне життя. Здорові люди - це майбутнє нашої України. У даній статті показано, як участь у активних бойових діях впливає на здоров'я військовослужбовців Збройних сил України. Тривале знаходження в ареолі ведення війни призводить до дистресу, стану, при якому людина не в змозі повністю адаптуватися до стресових ситуацій, що спричиняє посттравматичний стресовий розлад (ПТСР).

Ключові слова: посттравматичний стресовий розлад, кортизол, військовослужбовці, інсулін, інсулінорезистентність, стоматологічне здоров'я, карієс, пародонтит, ендокринна система, хронічні захворювання, метаболічні порушення, стрес.

Мета. Дослідити вплив підвищених рівнів кортизолу та інсуліну на стан зубощелепної системи та загально соматичне здоров'я військовослужбовців з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР). Визначити частоту та тяжкість загострення хронічних захворювань у військовослужбовців ЗСУ з ПТСР, а також оцінити вплив тривалого стресу на ендокринну систему та метаболічні процеси в організмі.

Матеріали та методи. Дослідження проводилося шляхом аналізу літературних джерел та ретроспективного аналізу медичних карток військовослужбовців, які проходили лікування та військово-лікарську комісію у Запорізькому військовому госпіталі ВЧ 3309 з січня 2022 по травень 2024 року. Аналізувалися рівні кортизолу та інсуліну, визначені за допомогою лабораторних тестів. Оцінювався стан здоров'я зубощелепної системи за допомогою стоматологічних оглядів та рентгенографії, а також загальносоматичне здоров'я за клінічними та лабораторними показниками.

Результати. Встановлено, що тривалий стрес призводить до численних захворювань, таких як стоматит, пародонтит, карієс, гінгівіт, метаболічні порушення, інсулінорезистентність, діабет 2 типу, жировий гепатоз печінки та панкреатит. Також спостерігалось загострення хронічних захворювань, таких як гайморит, синусит та хронічний остеомієліт. ПТСР спричиняє підвищене виділення кортизолу та інсуліну, що негативно впливає на імунну функцію та загальне здоров'я.

Висновки. Дослідження показало, що ПТСР є комплексним захворюванням, яке впливає не лише на психічний стан військовослужбовців, але й на їхнє фізичне здоров'я. Результати підкреслюють важливість надання своєчасної психологічної допомоги для зниження ризиків соматичних захворювань та психологічних розладів серед військових. Підвищений рівень кортизолу та інсуліну значно впливає на стан зубощелепної системи та загальне соматичне здоров'я військовослужбовців, що потребує комплексного підходу до лікування, включаючи психологічну, фізичну та соціальну підтримку.

24 лютого 2022 року кардинально змінило життя України та українського народу. В умовах війни і постійної загрози тероризму українські військові зазнають надзвичайно інтенсивних емоцій. Почуття неспокою, гніву та смутку є нормальною реакцією на бойові події. Однак деякі військовослужбовці можуть відчувати глибші реакції, які негативно впливають на їхнє психологічне здоров'я. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) не є наслідком психічної

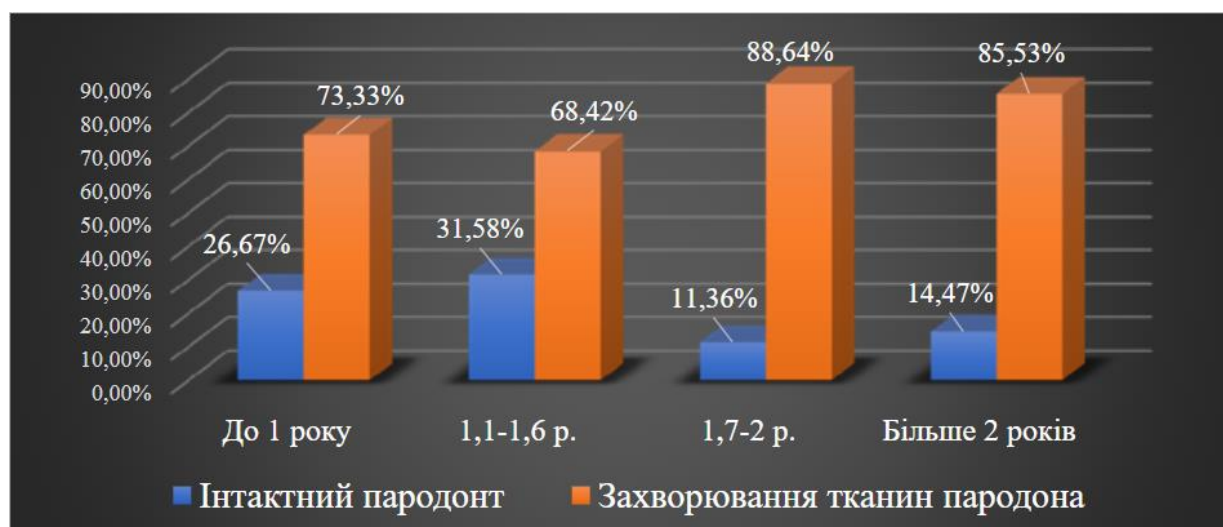
неврівноваженості, а є спробою організму впоратися із загрозовою подією. Це звичайна і доцільна відповідь організму.

Військовослужбовці з ПТСР часто стикаються з підвищеним рівнем стресу, що супроводжується збільшенням виділення кортизолу та інсуліну. Ці гормональні зміни можуть призводити до різних соматичних порушень, таких як захворювання печінки, нирок, щитовидної та підшлункової залоз, а також до проблем із зубощелепною системою.

Метою дослідження є вплив підвищеного рівня кортизолу та інсуліну на стан зубощелепної системи, а також дослідження впливу стресу на функціонування печінки, надниркових, щитовидної та підшлункової залоз у військовослужбовців Збройних Сил України (ЗСУ) з ПТСР у зоні бойових дій.

Об'єкт і методи дослідження. Об'єкт – стан зубощелепної системи, печінки, надниркових, щитовидної та підшлункових залоз у військовослужбовців Збройних Сил України з ПТСР у зоні бойових дій. Методологія дослідження базувалася на системному підході. Для вирішення завдань застосовувалися наступні методи досліджень: системного аналізу (системно-структурний, системно-комунікативний), методи статистичного аналізу та аналіз літературних джерел.

Результати дослідження та їх обговорення

Рис. 1. Стан тканин пародонту у військовослужбовців залежно від терміну тривалості перебування у зоні бойових дій

Військовослужбовці, які проходили лікування та військово-лікарську комісію у Запорізькому військовому госпіталі ВЧ 3309 з січня 2022 по травень 2024 року, були об'єктом дослідження. Аналізувалися рівні кортизолу та інсуліну, визначені за допомогою лабораторних тестів. Оцінювався стан здоров'я зубощелепної системи за допомогою стоматологічних оглядів та рентгенографії, а також загальносоматичне здоров'я за клінічними та лабораторними показниками.

Аналіз поширеності захворювань тканин пародонта залежно від терміну тривалості участі у бойових діях показав зростання чисельності осіб із захворюваннями тканин пародонта зі збільшенням терміну перебування в зоні бойових дій. Найвища розповсюдженість захворювань тканин пародонта спостерігалась у пацієнтів основної групи при участі у бойових діях від 1,7 до 2,0 років ($88,64 \pm 4,78$ %, $p < 0,01$) та понад 2 роки ($85,53 \pm 6,26$ %, $p > 0,05$). Найменша розповсюдженість захворювань тканин пародонта у військовослужбовців спостерігалась при тривалості перебування у зоні бойових дій від 0 до 1,6 років – $73,33 \pm 8,07$ % та $68,42 \pm 10,66$ %, $p > 0,05$, відповідно.

Війна має негативний вплив не тільки на психологічне здоров'я людини, але й призводить до зростання рівня захворюваності та поширеності патологій органів та систем організму. Дослідження показало, що ПТСР є комплексним захворюванням, яке впливає не лише на психічний стан військовослужбовців, але й на їхнє фізичне здоров'я. Військовослужбовці з ПТСР мають підвищений рівень кортизолу та інсуліну, що призводить до розвитку інсулінорезистентності, метаболічних порушень, захворювань зубощелепної системи та загострення хронічних захворювань.

Перспективи подальших досліджень. Планується дослідити стан військовослужбовців Збройних сил України, що перебувають у зоні бойових дій. Основний фокус уваги спрямований на стан зубощелепної системи, печінки, надниркових, щитовидних та підшлункових залоз. Додатково буде досліджено вплив нових методів лікування ПТСР.

Висновки Встановлено, що від 20% до 40% військовослужбовців потребують психологічної допомоги. Симптоми гострої травми виявляють у 60-80% військовослужбовців, які були очевидцями загибелі побратимів чи мирного населення або бачили тіла померлих. Ризик появи симптомів порушення психіки стосується більш молодих військовослужбовців, віком 18-24 років, у яких виявлено симптоми депресії або проблеми з алкоголем. Симптоми ПТСР розвиваються приблизно у 12-20% військовослужбовців, які перенесли бойову травму, але не звернулися за психологічною допомогою через побоювання зневаги за прояви слабкості, боягузтва, загрозу військовій кар'єрі.

Дослідження показало, що ПТСР є комплексним захворюванням, яке впливає не лише на психічний стан військовослужбовців, але й на їхнє фізичне здоров'я. Військовослужбовці з ПТСР мають підвищений рівень кортизолу та інсуліну, що призводить до розвитку інсулінорезистентності, метаболічних порушень, захворювань зубощелепної системи та загострення хронічних захворювань.

Профілактика ПТСР є важливим завданням, яке потребує комплексного підходу, включаючи психологічну, фізичну та соціальну підтримку. Надання своєчасної психологічної допомоги військовослужбовцям та постраждалим від війни є критично важливим аспектом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Збірник локальних клінічних протоколів надання стоматологічної допомоги військовослужбовцям з основними хворобами органів порожнини рота в зоні проведення бойових дій / Коваленко В.В., Лихота А.М., М.З. Лицишин та ін. - К.: 2017. – 45 с.
2. Зятковська О. Я. Роль попереднього гострого емоційного стресу в перебігу комбінованої травми в експерименті / О. Я. Зятковська, А. А. Гудима // Актуальні проблеми транспортної медицини. – 2011. – № 1 (23). – С. 120–123.
3. Коваленко В.В. Особливості організації стоматологічної допомоги в зоні проведення антитерористичної операції на Сході України / В.В. Коваленко, М.З. Лицишин // Новини стоматології. - 2016. - №4. – С. 24-27.
4. Коваленко В.В. Організація та обсяг стоматологічної допомоги військовослужбовцям в зоні проведення бойових дій (на досвіді проведення АТО) з урахуванням стандартів НАТО: методичні рекомендації / В.В. Коваленко, М.З. Лицишин - К.: УВМА, 2017. - 26 с.
5. Колесніченко О. С. Засади бойової психологічної травматизації військовослужбовців: монографія. - Х.: ФОП Бровін О.В., 2018. - 488 с.
6. Організація надання стоматологічної допомоги населенню України та стоматологічного забезпечення військовозобов'язаних запасу і військового резерву Збройних сил України / О. Канюра та ін. // Проблеми військової охорони здоров'я. - 2016. - №31. - С. 425–433.
7. Стан стоматологічної допомоги військовослужбовцям в зоні проведення антитерористичної операції на Сході України / [А.М. Лихота, В.В

Коваленко, М.З Лицишин, І.В Федірко] // Військова медицина України. - 2015. - Т. 15, №1. - С. 30-35.